
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 368.03:330.322(477)

О. В. Товстиженко, к. е. н., доцент,
Д. В. Пустовойт, студентка**АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ**

Анотація. У статті визначено сутність інвестиційної діяльності страхових компаній, проаналізовано інвестиційну діяльність страховика та виявлено позитивні зміни в формуванні активів та страхових резервів страхових компаній. Також розкрито основні проблеми інвестиційної діяльності страхових компаній та сформульовано рекомендації щодо їх вирішення.

Ключові слова: інвестиційна діяльність; страхова компанія; державне регулювання; страхові резерви та активи; страхування.

Е. В. Товстыженко, к. э. н., доцент,
Д. В. Пустовойт, студентка**АНАЛИЗ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ**

Аннотация. В статье определена сущность инвестиционной деятельности страховых компаний, проанализирована инвестиционная деятельность страховщика и обнаружены положительные изменения в формировании активов и страховых резервов страховых компаний. Также раскрыты основные проблемы инвестиционной деятельности страховых компаний и установлены рекомендации по их решению.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность; страховая компания; государственное регулирование; страховые резервы и активы; страхование.

O. V. Tovstyzhenko, Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,
D. V. Pustovoyt, Student**THE ANALYSIS OF INVESTMENT ACTIVITIES OF INSURANCE COMPANIES**

Abstract. The article explains the purpose of investment of insurance companies, investment analysis and insurer revealed positive changes in assets and formation of insurance reserves of insurance companies. Also the basic problems of investment of insurance companies and established recommendations for their solution are solved.

Keywords: investment activity; insurance company; government regulation; insurance reserves and assets; insurance.

Актуальність теми дослідження. Необхідність розгляду сутності інвестиційної діяльності, особливостей формування інвестиційного потенціалу та оптимізації процесу інвестування страхових компаній пов'язана з потребою дослідження цього напрямку з точки зору як кінцевих результатів функціонування страховиків, так і національної економіки в цілому. Активізація інвестиційної діяльності страхових компаній підносить сферу страхування до рангу важливих чинників, які впливають на розвиток економіки, оскільки пасивні кошти, отримані від страхувальників, стають активним капіталом, що задіяний на фінансовому ринку.

Постановка проблеми. Зростання інвестиційних ринків України значною мірою може бути забезпечено за рахунок ефективного використання страхових ресурсів вітчизняних страхових компаній. На теперішній час цей напрям діяльності страховиків в Україні залишається недостатньою мірою розвинутим і використаним. Однак в перспективі його реалізація здатна забезпечити піднесення національної економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий вклад у дослідження основ страхової та інвестиційної діяльності внесли такі вчені: Т. Г. Александрова, В. Д. Базилевич, О. І. Барановський, С. Л. Єфімов, О. Д. Заруба, О. О. Слюсаренко, К. Є. Турбінов. Теоретичні

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

проблеми та складові процесу інвестування розглянуто у працях В. В. Бачарова, Є. Ф. Жукова, С. К. Реверчука, В. О. Чернова та інших вчених.

Постановка завдання. Дослідити сутність інвестиційної діяльності страховиків та визначити її місце і роль у страховому бізнесі, а також особливості державного регулювання інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні.

Виклад основного матеріалу. У сучасній економіці страхування виступає в ролі найважливішого стабілізатора процесу суспільного відтворення. Постійне збільшення техногенних, економічних і соціальних ризиків загрожує збереженню й подальшому зростанню суспільного багатства, що вимагає від держави та суб'єктів господарювання дбати про формування ефективної системи страхових резервів, призначених для своєчасної компенсації збитків. Фінансові ресурси, які акумулюються у вигляді страхових резервів, служать істотним джерелом інвестицій в економіку.

Інвестиційна діяльність значно впливає на фінансовий стан страхових компаній, а правильно обрана інвестиційна політика є основою майбутнього прибутку та високої платоспроможності страхової компанії. Це робить операції з інвестування необхідною умовою функціонування страхових компаній.

Одним із основних джерел інвестиційних ресурсів держави є використання коштів страхових компаній. Це означає, що сфера страхування виступає не лише фактором стабілізації економіки, а й сприяє нарощуванню маси функціонуючого капіталу у виробничій системі [6]. Це зумовлює високу потребу в активізації інвестицій страхових компаній в Україні.

З метою оцінки інвестиційної діяльності вітчизняних страхових компаній на практиці проведемо аналіз обсягів сформованих ними страхових резервів за видами протягом 2011–2015 рр., які є основним джерелом формування інвестиційного доходу (Табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка страхових резервів та активів страховиків 2011-2015 рр., млн грн

Показники Роки	2011	2012	2013	2014	2015	Темп росту 2015/2014
Обсяг сформованих страхових резервів, у т. ч.:	11179,3	12577,6	14435,7	15828,0	18376,3	116,1
- резерви зі страхування життя	2663,8	3222,6	3845,8	5306,0	6889,3	129,8
- технічні резерви	8515,5	9355,0	10589,9	10522,0	11487,0	109,2
Загальні активи страховиків	48122,7	56224,7	66387,5	70261,2	60729,1	86,4
Активи для представлення коштів страхових резервів	28642,4	48831,5	37914,0	40530,1	36418,8	89,9

Джерело: [5]

Динаміка страхових резервів та активів страховиків протягом періоду, що досліджується, має зростаючу тенденцію, незважаючи на зменшення загальних активів страховиків у 2015 р. порівняно з 2014 р. на 9 532,1 млн грн. При цьому прослідковується збільшення обсягів сформованих страхових резервів на 116,1% переважно за рахунок зростання резервів зі страхування життя на 129,8%. Технічні резерви в 2015 р. порівняно з 2011 р. збільшилися лише на 109,2%. Частка резервів зі страхування життя поступово збільшується, а саме в 2015 р. порівняно з 2011 р. вона зросла у 2,5 рази. Це свідчить про зростання попиту населення на накопичувальні контракти, які запропоновані пенсійною реформою в країні [5].

Інвестиційна діяльність страховиків має досить важливе значення, виступаючи одним з головних факторів забезпечення ефективного функціонування страхових компаній.

По-перше, інвестиційна діяльність визначає можливість надання страхових послуг за рахунок формування достатніх обсягів страхових резервів.

По-друге, добре організована інвестиційна діяльність забезпечує в певній мірі якість страхових послуг і визначає ринкову позицію страховика.

По-третє, інвестиційна діяльність впливає на основні характеристики страхового продукту, насамперед на його вартість, і на фактичне виконання зобов'язань страховиком, обумовлене строками страхових виплат.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

По-четверте, інвестування дає можливість власникам страхової компанії розвивати свій бізнес і самостійно управляти ним. За рахунок інвестування страхових резервів відбувається нагромадження коштів для збільшення власних ресурсів. Це положення є значущим у світлі тенденції щодо поступового збільшення вимог до мінімальних розмірів статутного капіталу страхових організацій [7].

Зростаюча динаміка резервів та активів страховиків забезпечує страховим компаніям достатній обсяг інвестиційного доходу. Проаналізуємо активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування» [1] (Табл. 2).

Таблиця 2

Категорії активів, визначених ст. 31 ЗУ «Про страхування» [1], для представлення страхових резервів, 2011-2015 рр. (млн дол США)

Категорії активів	2011	2012	2013	2014	2015
Гроші на поточних рахунках	181,4	164,1	196,1	145,2	82,3
Депозити	669,1	719,7	762,5	518,4	422,8
Банківські метали	5,8	2,8	1,9	1,3	0,4
Нерухомість	92,8	99,0	101,5	71,2	41,9
Акції	169,8	138,6	202,5	119,3	44,6
Облігації	32,8	40,4	44,9	35,2	18,7
Іпотечні сертифікати	0,0	0,1	0,0	0,0	0,4
Державні цінні папери	154,2	271,4	277,0	248,2	112,6
Права вимоги до перестраховиків	146,2	196,7	288,2	210,2	131,0
Інвестиції в економіку за напрямками визначеними КМУ	1,3	1,2	3,5	0,7	0,0
Гроші в касі	1,6	1,5	1,4	1,1	0,3
Всього	1454,9	1635,5	1879,5	1350,8	855,2

Джерело: [4, доопрацьовано авторами]

У Таб. 2 проаналізовані активи, визначені ст. 31 Закону України "Про страхування" [1] для представлення страхових резервів за 2015 рік становили 855,2 млн дол США, що на 599,7 млн дол США менше ніж за 2011 рік. Це свідчить про зниження кредитного рейтингу емітентів цінних паперів та перестраховиків, зокрема кредитного рейтингу зовнішніх довгострокових державних зобов'язань України, поширення випадків введення тимчасової адміністрації в банках, зниження якості та ліквідності активів у формі цінних паперів [2, с. 29].

Аналіз розміщених активів страхових компаній свідчить, що перевага протягом 2014-2015 рр. віддавалася вкладенням в депозити (відповідно 38,4% та 49,4%). Привертає увагу зменшення в активах страховиків частки державних цінних паперів (з 248,2 млн грн у 2014 р., 277,0 млн грн у 2013р. до 112,6 млн грн у 2015 р.), що свідчить про падіння їх привабливості для інвесторів. Тим часом, у розвинених країнах цінні папери з фіксованим доходом є головною сферою вкладання активів страхових компаній. На них припадає понад 50% усіх інвестицій страховиків. У 2002 р. з'являється новий дозволений ст. 31 Закону України „Про страхування” напрям розміщення страхових резервів – банківські метали, але частка його є досить низькою і становить лише 0,1% у 2014 р., а у 2015 р. знижується до 0,04%. У 2015 р. взагалі відсутні були інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України, а у 2014 р. зазначені вкладення склали лише 0,05 % (Рис. 1).

На основі аналізу напрямків розміщення коштів страхових резервів визначена привабливість кожного з інвестиційних інструментів. При цьому грошові кошти на розрахункових рахунках, готівку в касі та права вимоги до перестраховиків важко назвати інвестиційними інструментами. Безумовним лідером привабливості інвестиційних інструментів для страхових компаній є банківські депозити – у 2014 р. 38,4%, а у 2015 р. – 49,4% резервів знаходилося на депозитних рахунках у банках. А разом з коштами на поточних рахунках у банках на кінець 2015 р. знаходилося 9,6% (у 2014 р. – 10,7%, у 2013 р. – 10,4%) усіх резервів страховиків (Рис. 1).

У акції та облігації вкладено 7,4 % у 2015 р. (у 2014 р. – 11,4%, у 2013 р. – 13,2%) страхових резервів, у нерухомість – 4,9% у 2015 р. (у 2014 р. – 5,3%, у 2013 р. – 5,4%), у державні цінні папери – 13,2% у 2015 р. (у 2014 р. – 18,4%, у 2013 р. – 14,7%). Не відбулося у 2015 році

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

позитивних змін щодо розміщення коштів резервів із страхування життя. Зменшення до 49,4% банківських вкладень на фоні зменшення інвестування в нерухомість на 4,9% порівняно з 2014 р., в акції та облігації – на 7,4%, не сприяє визнанню вітчизняних страховиків, зокрема із страхування життя, як могутніх інституційних інвесторів. Це становище викликає занепокоєння, оскільки саме страхування життя є джерелом довгострокових інвестиційних ресурсів, яких так бракує для підйому вітчизняної економіки. В Україні (на відміну від Заходу, де державні цінні папери займають лівову частку інвестиційного портфеля страхових компаній) державні цінні папери сьогодні є чи не найменш привабливим інвестиційним інструментом. При цьому страховики, що займаються страхуванням життя, зовсім не купують такі папери.

На Рис. 1 наведена структура активів, в які розміщені кошти резервів зі страхування життя страхових компаній.

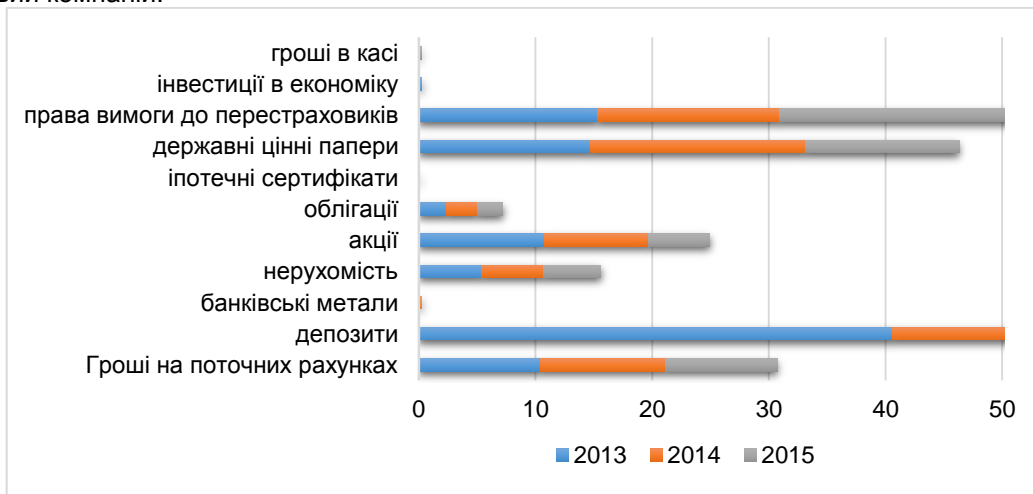

Рис. 1 Структура активів, якими представлено розміщення коштів резервів зі страхування життя страхових компаній, %

Джерело: розроблено авторами на основі [4]

Однією з причин низької інноваційної активності страхових компаній є незначні обсяги статутних активів, капіталів і страхових резервів. Страховики не акумулюють вагомих обсягів інвестиційних ресурсів для процесів розширеного відтворення, зростання економіки країни та добробуту громадян. Нині у конкуренції із залученням фінансових ресурсів страховий ринок значно поступається банківській системі, хоча залишається найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових установ. Також стримують розвиток інвестиційної діяльності страхових організацій низька привабливість набору інвестиційних інструментів та обмеженість їх вибору; недосконалість чинного законодавства; нерозвиненість фондового ринку, ринку нерухомості; відсутність інвестиційної стратегії та досвідченого персоналу в страхових компаніях; відносно низька капіталізація страхового ринку [3].

Серед чинників, які протягом 2014–2015 рр. мали негативний вплив на інвестиційну діяльність страхових компаній в Україні, можна зазначити: замороження банківських депозитів учасників фінансового ринку у проблемних банках і зниження ринкової вартості фінансових інструментів.

З метою підвищення інвестиційного потенціалу страховиків необхідним є реалізація таких заходів:

- 1) адаптувати український страховий ринок до світових вимог фінансового регулювання та нагляду, проводячи активну співпрацю з європейськими та міжнародними організаціями;
- 2) створити правові умови для повноцінного впровадження інвестиційного та пенсійного страхування;

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

3) створити єдину саморегулюючу організацію, членами якої повинні бути всі страхові компанії, для захисту прав споживачів страхових послуг, забезпечення добросовісної конкуренції на ринку;

4) створити централізовану базу даних про шахрайство на страховому ринку, доступ до якої матимуть усі страховики;

5) забезпечити формування інвестиційних інструментів для розміщення довгострокових страхових резервів за допомогою державних гарантій;

6) посилити контроль за дотриманням страховиками вимог щодо забезпечення платоспроможності, фінансової стійкості, розміру чистих активів, статутного капіталу та осіб, що мають значну частку капіталу страховиків та удосконалити моніторинг діяльності страховиків.

Висновок. Розглянувши інвестиційні можливості вітчизняних страхових компаній на основі аналізу обсягів сформованих ними страхових резервів за видами протягом 2011–2015 рр., які є основним джерелом формування інвестиційного доходу, можна зазначити, що структура активів страховиків, спрямованих на формування резервів, потребує оптимізації управління інвестиційної діяльності.

Держава повинна спрямовувати зусилля на розвиток страхової сфери та розширення інвестиційної діяльності страховика, що дозволить збільшити механізм стабілізації економіки страховими компаніями в періоди економічної нестабільності. Впровадження запропонованих заходів щодо активізації інвестиційної діяльності страхових компаній у сучасну практику господарювання дозволить поліпшити їх фінансовий стан, забезпечити фінансову безпеку та розвиток.

Література

1. Про страхування: Закон України від 7.03.1996 р. № 85/96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр.
2. Залетов О. Державне регулювання інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні / О. Залетов // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2016. - № 3 (180). – С. 25-32.
3. Тищук, Т. Інвестиційна діяльність страхових компаній [Електронний ресурс] / Т. Тищук, О. Іванов // Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/739/>.
4. Овчаренко, Т. С. Інвестиційні стратегії страхових компаній та перспективи їх впровадження / Т. С. Овчаренко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія "Економіка". – 2011. – № 121–122. – С. 33–38.
5. Показники діяльності з видів страхування за 2011–2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/>.
6. Субачов, І. Т. Особливості інвестиційної діяльності страхових організацій / І. Т. Субачов // Вісник Дніпропетровського державного фінансово-економічного інституту. – 2003. – С. 92-95.
7. Янов, В. Э. Инвестиционная деятельность страховых компаний: принципы организации, регулирование и оптимизация : автореф. дис. канд. экон. наук / В. Э. Янов. – СПб., 2001 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://symixins.narod.ru/afi07.htm>.101.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro strakhuvannia» : vid 07.03.1996, № 85/96 [The Law of Ukraine On insurance : from 07.03.1996, № 85/96]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр [in Ukrainian].
2. Zaliyov, O. (2016). Derzhavne rehuliuвання investytsiinoi diialnosti strakhovykh kompanii v Ukraini [State regulation of investment of insurance companies in Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv*, 3(180), 25-32 [in Ukrainian].
3. Tyshchuk, T., Ivanov, O. (n.d.). Investytsiina diialnist strakhovykh kompanii [Investments of insurance companies]. *Sait Natsionalnoho instytutu stratehichnykh doslidzhen pry Prezydentovi Ukrainy* – Web-site of National Institute for Strategic Studies under the President of Ukraine. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/739/> [in Ukrainian].
4. Ovcharenko, T. S. (2011). Investytsiini stratehii strakhovykh kompanii ta perspektyvy yikh vprovadzhenia [Investment strategies of insurance companies and the prospects for their introduction]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv*, 121-122, 33-38 [in Ukrainian].
5. Pokaznyky diialnosti z vydiv strakhuvannia za 2011–2015 rr. [Indicators of activities for types of insurance for 2011-2015]. (n.d.). www.dfp.gov.ua. Retrieved from <http://www.dfp.gov.ua/> [in Ukrainian].
6. Subachov, I. T. (2003). Osoblyvosti investytsiinoi diialnosti strakhovykh orhanizatsii [Investment insurance organizations]. *Visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo finansovo-ekonomichnoho instytutu - Journal of Dnepropetrovsk State Financial and Economic Institute*, 92-95 [in Ukrainian].
7. Yanov, V. E. (2001). Investitsionnaia deiatelnost strakhovykh kompanii: printsipy organizatsii, regulirovanie i optimizatsiia [Investment activity of insurance companies: principles of organization, regulation and optimization]. *Extended abstract of candidate's thesis*. St. Petersburg. Retrieved from: <http://symixins.narod.ru/afi07.htm>.101 [in Russian].

Надійшла 2.09.2017